

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีความลำดับขั้นตอนของการวิจัยและผลของการศึกษาค้นคว้าโดยสรุป ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 และมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน ชั้นอนุบาลปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1.1 การดำเนินในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษา หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาและการเขียนแผนการสอนแบบจิตตปัญญาจากหนังสือ การสอนแบบจิตตปัญญา : แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2552)

1.2 สร้างแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 4 แผน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ แล้วทำการปรับปรุงแก้ไข

1.3 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านคลองลาน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.3.1 ทดลองใช้ในวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จำนวน 3 คน แบบ 1 : 1 โดยใช้นักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน อย่างละ 1 คน ตรวจสอบความเหมาะสมในด้านภาษารูปแบบ แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

1.3.2 ทดลองใช้ในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จำนวน 9 คน โดยใช้นักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน อย่างละ 3 คน เพื่อหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน

1.3.3 ทดลองใช้ในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ถึง 7 มกราคม พ.ศ. 2554 โดยใช้นักเรียน จำนวน 30 คน จำแนกเป็น เก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 10 คน เพื่อหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของ ดร.ปกรณ์ ประจันบาน เพื่อนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา

2.1 ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาทดสอบก่อนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญากับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านใหม่ธงชัย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน โดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจ จำนวน 32 ข้อ

1.2 ด้านเจตคติ จำนวน 16 ข้อ

1.3 ด้านการปฏิบัติตน จำนวน 12 ข้อ

แล้วบันทึกผลการทดสอบไว้เป็นคะแนนก่อนจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 ดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในเวลาเรียนปกติใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ ในวันที่ 10 มกราคม ถึง 4 กุมภาพันธ์ 2554

2.3 ทดสอบหลังการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา ด้วยแบบประเมินคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฉบับเดียวกับที่ทดสอบก่อนจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

2.4 ตรวจสอบผลการทดสอบ นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ โดยวิธีการทางสถิติ เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และสรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา

3.1 หลังจากเสร็จการทดลอง ผู้ศึกษาค้นคว้าแจกแบบประเมินความพึงพอใจให้กับนักเรียนที่เรียนโดยการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 27 คน โดยผู้วิจัยเป็นคนสัมภาษณ์ให้นักเรียนตอบแบบประเมินทีละคน

3.2 ตรวจสอบคะแนน วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการทดลอง โดยการทดสอบก่อนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ทดลองจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และทดสอบหลังการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่าได้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ สิ่งแวดล้อมที่รัก น้ำ ต้นไม้ และสัตว์เลี้ยง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกแผนกิจกรรม และเมื่อหาประสิทธิภาพแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจมีประสิทธิภาพ 96.50 / 99.16 ด้านเจตคติมีประสิทธิภาพ 98.60 / 99.16 และ ด้านการปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีประสิทธิภาพ 97.33 / 99.16 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สามารถนำไปใช้ได้

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ก่อนและหลังการทดลอง พบว่าก่อนการทดลองมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 18.19, 30.15 และ 24.89 และหลังการทดลองมีผลการประเมินเฉลี่ยเท่ากับ 30.81, 46.26 และ 35.63 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.92$) เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ

อภิปรายผลการวิจัย

กิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พบประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทำให้ได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 4 แผน ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ 1) สิ่งแวดล้อมที่รัก 2) น้ำ 3) ต้นไม้ และ 4) สัตว์เลี้ยง นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกแผนกิจกรรม ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ ตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างมีระบบ โดยเริ่มต้นจากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และนำแนวคิดจิตตปัญญา ที่ประยุกต์ใช้มาจากทฤษฎีของ พือาเจท์ และทฤษฎีของบรูเนอร์ ตลอดจนเทคนิคการเรียนรู้จากธรรมชาติ และสาระการเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว มากำหนดเนื้อเรื่องของกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วสร้างเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดจิตตปัญญาของกุลยา ตันติผลา ตลอดจนได้นำไปทดลองใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาปรับปรุงเป็นผลให้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาทุกแผน เป็นแผนกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้

2. นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีผลการประเมินคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะว่าการให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ได้เรียนรู้โดยมีการแสดงออก เรียนรู้จากการค้นพบ เรียนรู้จากการร่วมกิจกรรม และรู้ความก้าวหน้าของการเรียน ตามแนวคิดจิตตปัญญาทำให้นักเรียนมีความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว สามารถแยกแยะความแตกต่างของสิ่งของ โดยใช้เหตุผลดังเมื่อนักเรียนได้ออกไปสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบบริเวณโรงเรียนแหล่งน้ำลำคลองจากแหล่งศึกษาธรรมชาตินอกโรงเรียน นักเรียนพบว่าแหล่งน้ำลำคลองมีขยะ เศษอาหาร ซากสัตว์ลอยอยู่ในน้ำ ซึ่งเป็นการเห็นแบบรูปธรรม กระตุ้นให้นักเรียนเกิดแนวคิดที่จะรักษาดูแลต้นไม้และแหล่งน้ำที่มีอยู่ และต้องการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเองประกอบกับ เมื่อผู้วิจัยให้นักเรียนได้ลงมือปลูกต้นไม้ นักเรียนจะภูมิใจและพูดถึงการปลูกต้นไม้ นักเรียนมีความพอใจในการอนุรักษ์ต้นไม้และน้ำ เมื่อนักเรียนได้เข้าไปใกล้แหล่งศึกษาธรรมชาติทั้งต้นไม้และแหล่งน้ำ นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่ออารมณ์นักเรียนจึงซึมซับเอาความรู้สึกและแสดงออกอย่างมีคุณค่า มองเห็นประโยชน์และความสำคัญเกิดจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดจึงรู้คุณค่าและความรู้สึกที่แท้จริงจากการเรียนรู้จากธรรมชาตินักเรียนมีความสุขในการเรียนเพราะมีการลงมือศึกษาด้วยตนเอง คิดเอง สรุปเอง ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ.(2539, หน้า 14) ที่กล่าวว่า เมื่อนักเรียนมีความสุขต่อการเรียน นักเรียนจึงมีความพอใจและเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แสดงออกอย่างมีคุณค่าด้วยความรู้สึกต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งต้นไม้และแหล่งน้ำ และสอดคล้องกับทฤษฎีของ วิลสัน (Wilson. 1995) ที่กล่าวถึงหลักการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าไปศึกษาจากธรรมชาติโดยการลงมือกระทำ การสำรวจ การสังเกต การสัมผัสนักเรียนเกิดทักษะในการสังเกต มีมุมมองการสะท้อนการเรียนรู้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล นักเรียนสร้างความรับรู้เกี่ยวกับโลกการเห็นประโยชน์ของการรักษาสิ่งแวดล้อมมากกว่าการทำลาย มีทัศนคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความต้องการดูแลรักษาต้นไม้และอนุรักษ์น้ำให้คงอยู่

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.92$) ทั้งนี้เนื่องจากครูได้อธิบายให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมจนเกิดความเข้าใจ เรียนรู้จากสิ่งที่ยากไปหายาก ได้สัมผัสจากสื่อของจริง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างอิสระ ได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นและกล้าที่จะเป็นผู้นำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโคมส์ ที่กล่าวว่า ความรู้สึกของผู้เรียนมี

จากผลดังกล่าว เป็นการสนับสนุนว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามแนวคิดจิตตปัญญาสามารถส่งเสริมคุณลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้สูงขึ้นได้ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาการในด้านอื่นๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติ ในระยะแรกๆ นักเรียนจะสังเกตทุกอย่างที่ได้พบ เพราะการออกไปศึกษาธรรมชาติโดยตรงเป็นสิ่งใหม่ที่นักเรียนยังไม่คุ้นเคย ดังนั้นในการเรียนรู้แต่ละครั้งครูต้องวางแผนจัดการเรียนที่ชัดเจน ครูต้องบอกจุดประสงค์ของการเรียนแต่ละครั้งและระหว่างศึกษาต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนได้สังเกตในเรื่องที่ต้องเรียน และเสริมในรายละเอียดที่ได้พบในแต่ละครั้งที่ออกสำรวจตอนท้ายชั่วโมง ในช่วงแรกควรให้นักเรียนได้สังเกตร่วมกันก่อนจะแยกสังเกตเป็นรายกลุ่ม เนื่องจากนักเรียนยังไม่เคยทำงานเป็นกลุ่มนักเรียนยังยึดความคิดของตนเองเป็นหลัก

1.2 ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์จริงนี้ ครูต้องเตือนเรื่องอันตรายที่อาจเกิดได้ในการออกสำรวจธรรมชาติแต่ละครั้ง เช่น การสัมผัสไปไม้ที่มีพิษ หรือสัตว์มีพิษต่างๆ

1.3 การสรุปบทเรียนทุกครั้งมีความหมายมาก ทำให้ครูทราบถึงความก้าวหน้า ในการเรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ดีขึ้นหรือยัง และในครั้งต่อไปครูควรเสริมเรื่องที่นักเรียนยังไม่เข้าใจได้ถูกต้อง ครูควรสรุปบทเรียนก่อนที่จะให้ทำกิจกรรมอื่นที่กำหนด

1.4 การควบคุมเวลาการเรียนแต่ละเรื่อง ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้จากธรรมชาติบางครั้งต้องออกไปเรียนไกลจากโรงเรียน ครูต้องให้นักเรียนขึ้นรถยนต์ไปนอกจากการเดินทางไปยังแหล่งศึกษาธรรมชาติเพื่อความสะดวก ทำให้ไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง

1.5 ในการเดินทางแต่ละครั้งที่ออกสำรวจธรรมชาติสำหรับการเรียนในแต่ละเรื่องจะมีเส้นทางที่ต่างกันทั้งระยะทางและลักษณะของเส้นทาง เป็นลูกรัง เป็นถนนลาดยาง ครูจำเป็นต้องบอกลักษณะของเส้นทางให้นักเรียนรู้ก่อนเพื่อป้องกันอันตรายจากรถที่วิ่งผ่านไปมา หรืออุบัติเหตุที่อาจเกิดจากการเดินทาง

1.6 ครูควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้จากธรรมชาติ ทั้งบริเวณใกล้เคียงโรงเรียน หรือแหล่งการเรียนรู้อื่น ที่นักเรียนมีความสนใจเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง ครูอาจให้นักเรียนเป็นคนตั้งหัวข้อของการสำรวจและค้นหาความรู้ด้วยตนเองโดยพิจารณาจากประโยชน์ ความสะดวกและจุดประสงค์ในการไปศึกษา ที่สำคัญการศึกษานอกสถานที่ต้องไม่เป็นอันตรายในการเดินทาง ครูเป็นผู้ชี้แนะหรือช่วยสรุปสิ่งที่เด็กนำเสนอมาแต่ละครั้งด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและวิจัย ติดตามความคงทนของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา

2.2 ควรมีการศึกษาและวิจัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ด้านอื่น เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การส่งเสริมทางภาษา